

Post 4-11: razvoj povijesti civilizacije i širenje grijeha u njoj

U prethodnom poglavlju (Post 3) čovjek prvotno iskazuje nepovjerenje svom Stvoritelju i zbog toga se odlučuje prestatiti Božju riječ, rađa a potom postaje očito da se njegov unutarnji stav ne ograničava samo na odnos prema Bogu. Osim što Adam i Eva odgovornost za prijestup žele skinuti sa sebe, među njima raste barijera jer više ne podnose svoju ogoljenost i osjećaju potrebu da je zaštite; sada teško dijele ono što svatko od njih za sebe jest neogrnut. Ovo poglavlje prikazuje njihove potomke kod kojih grijeh ide još dalje i što je sve čovjek, kad se udalji od Boga, u stanju učiniti.

Kajin i Abel (Post 4,1-16)

Usprkos počinjem grijehu, Bog ostaje vjeran svome stvorenju i nije povukao svoj blagoslov sa čovjekove plodnosti. Čovjek će svoj život širiti i u prostoru i u vremenu, no taj život – jer narušava onaj izvorni sklad – nosi u sebi razarajuće sjeme uništenja. Iako *stečen pomoću Jahve*, novi će život dijelom ići protiv njegovog projekta. Uz prvostečenog Kajina (*kanah* u hebr. znači *steći*), *majka svih živih* rađa i Abela (*hevel*, laki vjetar, kratkog daha)

Kajin je prvorodenac i stoga baštini posebni blagoslov. On je ratar, dakle pripadnik socio-ekonomske formacije koja će vremenom istisnuti stočare, kojima pripada njegov brat Abel.

Različitost njihovog rada uzrokovat će i razlike u kulturi življenja. Te razlike ulaze i u odnos s Bogom – svaki od njih Bogu prinosi od plodova svoga rada, Kajin od zemaljskih plodova a Abel prvinu stoke.

Upravo ovdje počinje problem: iako su oba prinijeli svoju žrtvu, svoju zahvalu, Bog je na Abelovu *milosno pogledao*, a na Kajina i žrtvu njegovu *ni pogleda ne svrati*. Ne znamo zašto – Abelova žrtva je lijepo opisana, a o Kajinovoj ništa ne znamo. To ostaje tajna Božjeg izbora, Bog uvijek jednog odabire a drugog ne. No, Božji izbori odnose se na pojedine aspekte života, a ne na biće u cjelini. Svako biće kojemu život dao Bog voli jer taj život podržava iz trenutak u trenutak. No, nema sa svima isti plan i zato u nekim trenucima i za neke projekte izabire samo neke.

Kajinu je ovaj Božji izbor postao nepodnošljiv! Zašto je sada prihvatio Abelovu žrtvu a svoju nije? Umjesto da preispituje sebe, svoj život i djelovanje, svoje sadašnje protivljenje, on kreće putem neprihvatanja Božje volje.

U biti, Bog voli svako biće koje je stvorio, pa tako i svakog čovjeka. No, njegova ljubav je pomalo drugačija prema svakom od nas jer i mi smo međusobno različiti. Naš problem je što ono „različito“ prevodimo kao „više“ ili „manje“. Tako sad Kajin ne može podnijeti činjenicu da je Abel u ovom trenutku prihvaćen, a zaboravlja da je on-Kajin kao prvorodenac baštini blagoslov kojeg Abel nema! Nije ga ničim zaslužio, dodijeljeno mu je da se prvi rodi i nije se bunio kad je dobio taj blagoslov – nije ga pokušao prenijeti na

Abela. Ali, sad kad Abel nešto dobiva, sad za njega počinje problem! Kajin ne prihvaća način na koji Bog voli Abela, ali ne prihvaća ni kako Bog voli njega!

Kasnije će Izrael kao narod učiti da biti izabran ne znači da si bolji, veći ili na neki drugi način kvalitetniji, zaslužniji od drugih. Izabranje je Božji čin kojim nekog izdvaja zbog posebne misije koju će mu udijeliti.

I on želi imati Božju naklonost, ali do nje kreće krivim putem. Kajinu se, uslijed ljutnje, namrgodilo lice. Tako se naizvan očituje njegov unutarnji put kojim je krenuo. No, Bog ga ne napušta. I dalje ga voli i brine se za njega. I progovara mu (treba primijetiti da s Abelom uopće ne govori!): *zašto si ljut? Zašto ti je lice namrgođeno?*

Bog se prema Kajinu ponaša brižno kao otac. Čak napušta temu žrtve i eventualne Kajinove greške što nije prihvaćena. Bog žrtvu nije pogledao, ali Kajina jest! Važniji od žrtve sada je on, Kajin!

Ako pravo radiš, vedrinom odsijevaš! A ne radiš li pravo, grijeh ti je kao zvijer na pragu što na te vreba; još mu se možeš oduprijeti! Bog mu pomaže da nadvlada kušnju, da prihvati sebe i svoj položaj. Pokazuje mu da je ljubljen, da uživa pažnju Božju. Nek' prihvati sebe i svoju slabost i neka je svlada. Osokoljuje ga kao otac sina, kao trener svog učenika!

Međutim, Kajin ne prihvaća očinsku pomoć, ne prihvaća Boga kao Oca a onda ni Abela kao svoga brata. Za razliku od Boga koji je njemu, Kajinu, govorio i tako pokušao sve da nadvlada problem, da razobliči zlo koje je blizu i prijeto, Kajin sa svojim bratom ne razgovara. Ne čini ništa da nadvlada problem. Nasilju ne treba govor, sili je on suvišan. Govor pokušava dizati mostove, graditi zajedništvo a grijeh ih ruši, sila ih kida. I u Bibliji, i u svijetu oko nas ubojice su tihi, logika nasilja kojoj se prepuštaju nema potrebe za riječima.

I tako zbog borbe za Božju naklonost događa se prvo ubojstvo – bratoubojstvo tj. prvi vjerski rat!

Kajin ubija Abela želeći ga eliminirati da bi mogao zauzeti njegovo mjesto. Nije razmišljao da tim činom negira Abela kao svoga brata, Boga kao svoga Oca, svoj blagoslov i baštinu koju bi inače imao te će stoga morati iz svoga kraja.

Nakon krvoprolića, Bog ga pita kao i Adama: *gdje ti je brat Abel?* No, pitanjem Kajinu daje do znanja da se stavlja na stranu žrtve – pita za Abela! Time u Kajinu budi odgovornost, da konačno postane svjestan onoga što je učinio i da prihvati barem odgovornost, kad već brata nije prihvatio!

Zar sam je čuvar brata svoga? Stariji brat bi trebao čuvati mlađega, međutim Kajin ne želi biti stariji brat! A maloprije se ljutio što je Bog dao prednost Abelu a zapostavio njega, starijeg brata! Dakle, malo želi biti stariji, pa malo ne želi. No, u tom krzmanju stradao je njegov brat – Abelova krv cijena je Kajinove nezrelosti i nepromišljenosti!

Iz Kajinova primjera vidimo da grijeh počinje iz neprihvatanja sebe a urodit će nizom neskladnih ponašanja kojima se u većoj ili manjoj mjeri povređuje druge i njihova prava.

Božje prokletstvo nad Kajinom stavlja mu pred oči ono što sam ne želi prihvatiti – odgovornost za bratovu smrt. Kajinov čin pokidao je one veze koje su trebale biti između dva brata, narušio je red – Abel je također trebao gospodariti nad zemljom, ali ga je brat onemogućio – Kajin je, štoviše, nasrnio na ono Božje u Abelu jer njegov brat je *na sliku Božju*. Zbog toga Abelova *krv više iz zemlje* – tj. njegova tragedija traži pravdu. Da je Bog sada šutio, to bi značilo da blagoslivlja nered kojeg Kajin stvara u sebi i oko sebe. I zato Bog reagira, proklinjući ga. Tek tada Kajin počinje govoriti istinu! Kao da je htio i Boga učiniti sudionikom svojeg samozavaravanja i zločina!

Božje prokletstvo nije kazna, nego proglas onoga što je Kajin svojim grijehom prouzrokovao – duboki nered u sebi i u svijetu oko sebe. To je zapravo razaranje onoga svijeta kakvim ga je stvorio Bog, razaranje koje nepovratno unosi drugačiju „logiku“ u ovu stvarnost i ostavlja svoje posljedice – možda je bolje reći preuređuje svijet prema principima destrukcije. No, Bog će intervenirati da bi Kajinu ipak omogućio život i zato proglašava: *tko ubije Kajina, sedmerostruka osveta na njemu će se izvršiti!* Znak kojeg Bog ostavlja na Kajinu jest znak da ostaje s njim i da će ga i dalje pratiti na njegovom životnom putu.

S druge strane, ovaj znak na Kajinu govori da će ga drugi poštediti ne zato što mu žele dobro, nego zato jer im Bog prijete 7-strukom osvetom – drugim riječima, nasilje je putem grijeha ušlo u svijet i u njemu se širi te čak i Bog gleda kako da ga ograniči i suzbije. Dakle, ono što čovjek počini grijehom, nered kojem na taj način otvori vrata, ne može se jednostavno eliminirati. To zlo i nered nastavljaju postojati i prijete svijetu u koji su pušteni poput neke zaraze.

Kajin sa svojom obitelji podiže prvi grad. Time Biblija želi reći da je početak ljudske civilizacije označen neredom, da je u same njezine temelje ušao grijeh, zlo i nasilje. Želeći prikazati kako se zlo širi, biblijski pisac prikazuje Lameka, Kajinovog šukununuka, kako se hvali: *čovjeka sam ubio jer me ranio i dijete jer me udarilo... Ako će Kajin biti osvećen sedmerostruko, Lamek će sedamdeset i sedam puta!* Dakle, sve manje je potrebno da čovjek posegne za zlom i da prolije krv. Da Božju mjeru prevencije, izopači u prigodu za nasilje.

Post 6-9

U Post 6-9 biblijski nam pisac predočuje Božju reakciju na svijet korumpiran zlom.

Vidje Gospodin kako je čovjekova pokvarenost na zemlji velika i kako je svaka pomisao u njegovoj pameti uvijek samo zloća (6,5). Gospodin se pokaja što je načinio čovjeka na zemlji (6,6). Kaje se Bog, umjesto da se kaje čovjek!

Koliko je ovo u suprotnosti sa svečanim stvaranjem u Post 1 kada *Bog vidje da je sve bilo veoma dobro!* Kao da je Bog poražen – kao da su grijeh i zlo nadvladali prvotnu dobrotu stvorenja. Čovjek je iskvario zemlju (hebr. doslovno *zemlja je iskvarena-pasiv!*) i za sobom u smrt povlači sveukupno stvorenje (6,11). Ono uništavanje zemlje koje je čovjek započeo i koje se još nije očitovalo u svojoj punoj dimenziji, iako je već na djelu, Bog odlučuje učiniti vidljivim i privesti kraju (6,13) – da bi se čovjek suočio sa zlom kojeg je počinio.

Kad se već činilo da zemlji nema spasa jer ju je čovjek iskvario a Bog odlučio taj proces dovršiti, kad se činilo da juri u propast, iznenada se Božji pogled zaustavio na Noi (6,8). Kao da je Bog pogledom tražio ima li išta što se može spasiti iz iskvarenog svijeta. I izabra pravednog Nou! Interesantno, SZ ga na više mjesta hvali (Ez 14,14.20), ali nigdje se ne kaže u čemu se sastojala njegova pravednost. Izabirući Nou i po par životinja od svake vrste, Bog pokazuje da ne želi napustiti svoj projekt – ostaje mu vjeran i izabire Nou, vjernog i pravednog da bude temelj obnovljenog svijeta. Da preživi potop i započne novi svijet.

Iz svijeta u kojem su se počele gubiti razlike i red, Bog uzima *stvorenja prema svojoj vrsti* – kao kad ih je stvarao i utemeljio razlike među njima. Kasnije je čovjek počeo uništavati te razlike (uzeo sa odvojenog stabla, Kajin želi biti kao Abel, Lamek Božju uredbu pretvara u dozvolu za nasilje itd). Potop je nastao kad je nestalo odvojenosti gornjih i donjih voda kojom ih je Bog uredio pri Stvaranju. Kad nestaje odvojenosti tada nastaje kaos – destrukcija. Dakle, Bog je odlučio dovršiti proces destrukcije kojim je čovjek zarazio svijet. 7,23 kaže da je voda *istrijebila svako živo biće s površja zemaljskog*.

U Post 9 vidimo kako ponovno počinje život na zemlji. Sa svim preživjelim bićima Bog sklapa savez – više neće uništiti zemlju, bez obzira na čovjeka.

Čovječanstvo je, stoga, na neki način Noino potomstvo a savez što je s njim sklopljen u nekoj mjeri modificira program koji je Bog izrekao nad čovjekom u izvještajima o Stvaranju.

Ponovno udjeljuje svoj blagoslov kao u Post 1. No, tamo je blagoslov bio povezan s vladanjem a ovdje u Post 9 kaže *neka vas se boje i od vas strahuju sve životinje na zemlji* – zlo je ostalo i nakon potopa i očituje se u tome što čovjek više neće s lakoćom vladati nad stvorenjima – umjesto dominacije sad je kompeticija.

K tome, čovjek sada, za razliku od Post 1, smije jesti životinje – *sve što se kreće i živi neka vam je za hranu* – kao da je određena doza nasilja, prolijevanja krvi dobila pravo legitimiteta. Dio izvorne harmonije nepovratno je izgubljen i svijet će nastaviti svoje postojanje bez nje. Čovjek-slika Božja od sada predstavlja opasnost za životinje. Da bi živio, čovjek ubija u određenom smislu riječi nastavlja biti Kajin.

Upravo zbog toga predstavlja opasnost za drugog čovjeka. Stoga Bog ograničava prolijevanje krvi – u krvi je život i zato je čovjeku zabranjeno jesti

krv. Tuđi život tj. *krv* čovjek ne smije konzumirati jer nema pravo nad životom – život pripada Bogu koji ga je dao. Zlu, koje se udomaćilo na svijetu, Bog stavlja granicu tako što ga ograničava njegovom vlastitom logikom – prolijevanje krvi se kažnjava istom mjerom. To je jedini način da se osigura ozbiljnost pred dostojanstvom drugog čovjeka.

Noi i njegovim sinovima, nakon što je primio od njih žrtvu, Bog daje svečano obećanje da nikad više neće uništiti sva živa stvorenja. Dakle, iako je čovjek zao, a *njegove su misli opake od njegova početka*, Bog se na neki način kaje što je uništio svijet jer više tako nešto neće učiniti. Tako Bog, već na prapočetku čovječanstva, pokazuje da je njegovo milosrđe veće od ljudskog grijeha i zla.

Post 10-11

Nakon toga u Post 10 pratimo daljnji razvoj čovječanstva iz trojice Noiinih sinova. Rodoslovni pregled razvoja svake grane završava napomenom da su to sinovi Jafetovi/Hamovi/Šemovi po svojim plemenima i jezicima tj. po svojim narodima. Dakle, ukratko je iznesen dugi hod odvajanja potomstva ove trojice braće sve dok se nisu formirali zasebni narodi.

No, slično kao kod Kajina, ljudi ne žele prihvatiti svoju prirodnu različitost i raspršenost na Zemlji koja je očito u skladu s voljom Božjom (1,29: *napunite Zemlju*). Štoviše, njihovo neprihvatanje poprima elemente rivalstva jer odlučuju udružiti snagu i uspjeti se u područje Božjeg obitavanja. Cilj je *pribaviti sebi ime* tj. *biti čuven*.

S očitom ironijom, biblijski pisac naglašava da se Bog mora spustiti dolje da bi stigao do „visina“ do kojih su se uspjeli uspjeti ljudi i da bi vidio grad kojeg su podigli (11,5)! Zajednički jezik kojeg su dijelili (11,1) nisu koristili kao sredstvo kojim će hoditi prema volji Božjoj, nego sredstvo pobune protiv njega! Zato ih Bog odlučuje raspršiti i pobrkati im jezike. Time je osigurana nepovratna različitost naroda i napunjanje zemlje.

Nakon što je osujetio još jedan pokušaj stvaranja nereda, Bog će u slijedećem poglavlju započeti svoj projekt sa čovjekom. Odmah na početku će istaći da nije protiv toga da neki čovjek ima veliko ime te će na Abrahamovom primjeru pokazati koji je put da nečije ime bude *uzveličano* (12,2).

Time Bog pokazuje da, unatoč ljudskoj pobuni, ostaje vjeran svojoj viziji svijeta i čovjeka i stoga će započeti svoj projekt kojim želi sva plemena zemlje uvesti u novi *blagoslov* (12,3).